

УДК 346.5:346.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.1.53>

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОСЛУГИ З ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ В ГРОМАДАХ МІСТ УКРАЇНИ

Кірін Р.С.,

*доктор юридичних наук, доцент,**провідний науковий співробітник,**Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень**ім. В.К. Мамутова НАН України»**ORCID: 0000-0003-0089-4086*

Кірін Р.С. Правове забезпечення комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості в громадах міст України

Стаття присвячена аналізу окремих аспектів правового забезпечення комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості в громадах міст України. Проведено порівняльний аналіз понять «соціальна послуга», «соціальна послуга загальнонаціонального значення» та «комплексна соціальна послуга з формування життєстійкості» за змістом їх спрямування.

Аргументовано, що життєстійкість міської громади має базуватися на сукупності факторів, які забезпечують стабільність її життєдіяльності та охоплюють такі види стійкості як – особистісна, часова, кризова, екологічна, структурна, соціальна, економічна, ресурсна, громадянська, безпекова, інфраструктурна, цифрова, суспільна, адміністративна, волонтерська, психологічна.

У статті обґрунтовано, що «життєстійкість міста» («міська резильєнтність») є базовою категорією, до якої питання стійкості міської громади відносяться безпосередньо. З позиції автора резильєнтність міста спирається на три ключові складові: стійкість міського управління; стійкість міської інфраструктури; стійкість міського населення. Виявлено, що основна спрямованість ініціатив і стандартів ЄС із забезпечення економічної безпеки та стійкості впродовж 2026 та наступних років для європейських міст націлена на такі сфери - кліматична стійкість, соціальна стійкість, управлінська та цифрова стійкість, політична стійкість.

Встановлено, що інститут законодавства про соціальні послуги у наразі формально не визначений у юридичній класифікації, хоча сукупність нормативно-правових актів та їх окремих частин, які регулюють цю сферу суспільних відносин, свідчить про те, що він не тільки стрімко формується й розвивається, а має чіткі міжгалузеві ознаки. Останні проявляються в наявності приписів, що регулюють вказані відносини в межах актів соціального, оборонного законодавства та законодавства про охорону здоров'я. Систематизовано законодавство України у сфері комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості в громадах міст України. Запропоновано визначення додаткових видів стійкості, що характеризують стан членів міської громади.

Ключові слова: життєстійкість, комплексна соціальна послуга, громада міста, складні життєві обставини, психічне здоров'я, систематизація.

Kirin R.S. Legal support for comprehensive social services aimed at building resilience in Ukrainian communities.

The article is devoted to the analysis of certain aspects of legal support for comprehensive social services aimed at building resilience in communities in Ukrainian cities. A comparative analysis of the concepts of "social service," "social service of national importance," and "comprehensive social service aimed at building resilience" is conducted based on their content.

It is argued that the resilience of an urban community should be based on a combination of factors that ensure the stability of its life and cover such types of resilience as personal, temporal, crisis, environmental, structural, social, economic, resource, civic, security, infrastructure, digital, social, administrative, volunteer, and psychological.

The article argues that "urban resilience" is a basic category directly related to the issue of urban community sustainability. From the author's point of view, urban resilience is based on three key components: sustainability of urban governance; sustainability of urban infrastructure; sustainability of the urban population. It has been found that the main focus of EU initiatives and standards for ensuring economic security and sustainability in 2026 and beyond for European cities is on the following areas – climate sustainability, social sustainability, administrative and digital sustainability, political sustainability.

It has been established that the institution of social services legislation is not currently formally defined in legal classification, although the set of regulatory acts and their individual parts governing

this sphere of social relations indicates that it is not only rapidly forming and developing, but also has clear inter-sectoral characteristics. The latter are manifested in the existence of provisions regulating these relations within the framework of social, defense, and health care legislation. Ukrainian legislation in the field of comprehensive social services for building resilience in Ukrainian communities has been systematized. Additional types of resilience characterizing the state of urban community members have been proposed.

Key words: resilience, comprehensive social service, city community, difficult life circumstances, mental health, systematization.

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія з 24.02.2022 р. стала викликом не тільки для України, а й для всього світу. Війна призвела до незліченної кількості людських втрат та руйнувань цілих населених пунктів, величезної кількості поранених і найбільш масового із часів Другої світової війни переміщення населення як всередині нашої держави, так і в інших країнах [1]. Аналіз щорічних даних Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні [2] дозволив систематизувати статистику щодо жертв російсько-української війни серед цивільних осіб у табличному форматі (таблиця 1). З цих даних випливає, що станом на 31.12.2025 р. кількість загиблих складає 13607 осіб (у тому числі: дорослих – 11292, дітей – 2315), поранених всього 39258 (у тому числі: дорослих – 30953, дітей – 8305). Варто зазначити, що це верифіковані дані ООН, і реальна кількість жертв може бути значно вищою, особливо на окупованих територіях або в зонах бойових дій, де доступ для моніторингу обмежений або взагалі неможливий. Приховування та складність підрахунку жертв російсько-української війни зумовлені високою інтенсивністю бойових дій, окупацією територій та інформаційними війнами, коли країни-агресор маніпулює даними про цивільні жертви. Наразі ООН підтверджує понад 14 тис. загиблих цивільних.

Таблиця 1

Жертви російсько-української війни серед цивільних осіб
(за даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні)

Цивільне населення	Роки війни			
	2022	2023	2024	2025
загиблих всього:	7 031	1974	2088	2514
дорослих	6581	1460	1419	1832
дітей	450	514	669	682
поранених всього:	11 327	6651	9138	12142
дорослих	10459	5490	7305	7699
дітей	868	1161	1833	4443

Ще до повномасштабної стадії війни Рада національної безпеки і оборони України констатувала, що реальність, яка формується в умовах стрімкого розвитку сучасних технологій, змінює традиційні уявлення про загрози як такі, що зумовлені причинами переважно природного, техногенного, соціального або воєнного характеру. Новітні методи створення конфліктів і кризових ситуацій потребують розуміння природи їх виникнення на основі системного аналізу та оцінювання ризиків для найбільш важливих сфер життєдіяльності суспільства і держави, зокрема, економічної, енергетичної, інформаційної, кібернетичної, екологічної, продовольчої, охорони здоров'я, освіти та культури [3].

Концепцію забезпечення національної системи стійкості передбачалося реалізувати протягом 2021-2025 рр., тобто наразі формально цей строк вичерпано, але затверджений Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) План заходів з її реалізації [4] свідчить про те, що далеко не все із запланованого вдалося виконати. Крім того, зазначений План містить низку й досі актуальних для формування життєстійкості в громадах міст України завдань. Остання розглядається наразі як комплексна соціальна послуга (далі – КСП).

Відтак, **мета дослідження** полягає у проведенні аналізу правового забезпечення КСП з формування життєстійкості в громадах міст України.

Для досягнення поставленої мети передбачено: – надати загальну характеристику КСП з формування життєстійкості в громадах міст України; – провести аналіз ініціатив і стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС), спрямованих на забезпечення економічної безпеки та стійкості; – представити результати систематизації нормативно-правових актів (далі – НПА) України у сфері КСП з формування життєстійкості.

Стан опрацювання проблематики. Обрана для дослідження тема, в силу своєї актуальності як для країни в цілому, так і для окремих міських громад, обумовила значну зацікавленість вчених з різних галузей знань. В їх доробках розглядалися різні аспекти, пов'язані із запровадженням КСП з формування життєстійкості, як то: – механізм управління комунальним майном як фактор активізації СП життєстійкості в умовах децентралізації та війни [5]; – аналіз реалізації пілотного проєкту із запровадження СП з формування життєстійкості у територіальних громадах (далі – ТГ) [6]; – СП та організаційно-правові форми їх надання [7]; – актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення у воєнний та повоєнний часи [8]; – надавачі СП як суб'єкти системи надання СП в Україні [9]; – гарантування гідного рівня життя особи як принцип права соціального забезпечення [10] та багато інших. Крім того, зазначу, що певні питання стійкості міських громад в аспекті правового забезпечення комплексної резильєнтності міст України [11], а також відкритості, цифровізації та резильєнтності об'єктів урбаністичного права [12] розглядалися у попередніх публікаціях.

Водночас слід зазначити, що проблематика систематизації НПА у сфері КСП з формування життєстійкості не була предметом окремого дослідження, що робить її достатньо важливим науково-практичним напрямом.

Виклад основного матеріалу. Загальна характеристика соціальної послуги з формування життєстійкості в громадах міст України. Чинний Закон України «Про соціальні послуги» (далі – закон про СП) [13], поділяючи СП за типами, зазначає, що КСП складаються з сукупності заходів, об'єднаних єдиною метою, у межах яких формується індивідуальний набір таких заходів залежно від потреб отримувача СП (далі – ОСП), який передбачає постійну та систематичну взаємодію фахівців з ОСП. При цьому складовою КСП можуть бути прості СП, що складаються з одного/декількох заходів, які необхідно здійснити для надання таких послуг, та не передбачають постійної та систематичної взаємодії фахівців з ОСП.

За спрямування СП поділяються на:

а) соціальну профілактику - запобігання виникненню складних життєвих обставин (далі – СЖО) та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини;

б) соціальну підтримку - сприяння подоланню особою/сім'єю СЖО;

в) соціальне обслуговування - мінімізацію для особи/сім'ї негативних наслідків СЖО, підтримку їх життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду.

Цікаво, що згадка про СП із формування життєстійкості у вказаному законі зустрічається лише один раз і з'явилася вона у редакції закону № 4332-IX від 26.03.2025 р. відносно того, що таку послугу надавачі державної/комунальної власності, незалежно від доходу ОСП, надають за рахунок бюджетних коштів. Більше того у Класифікаторі СП (наказ Міністерства соціальної політики України (зараз - Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, далі – Мінсоцполітики) від 23.06.2020 р. № 429) подібна послуга взагалі не розглядається.

Якщо ж порівнювати зміст понять «соціальна послуга», «соціальна послуга загальнонаціонального значення» та «комплексна соціальна послуга з формування життєстійкості», то результати можна подати у такому табличному вигляді (таблиця 2).

Таблиця 2

**Співвідношення понять «соціальна послуга»,
«соціальна послуга загальнонаціонального значення»
та «комплексна соціальна послуга з формування життєстійкості»**

Вид послуги	Спрямування послуги
<i>соціальна послуга – дії, спрямовані на:</i>	– профілактику СЖО; – подолання СЖО або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають.
<i>соціальна послуга загальнонаціонального значення – унікальна комплексна та доступна соціальна послуга високої якості, яка надається із специфічною метою на всій території України за результатами проведення експериментальних проєктів (далі – ЕП) та спрямована на:</i>	– задоволення загальнодержавного суспільного інтересу, що полягає у: а) підтримці окремих категорій громадян, які перебувають у СЖО; б) подоланні наслідків СЖО.

<p>комплексна соціальна послуга з формування життєстійкості – комплекс заходів, визначених Порядком реалізації ЕП з організації надання КСП з формування життєстійкості в ТГ, що спрямовані на:</p>	<p>– зміцнення соціальної і психологічної стійкості та адаптивності особи/сім'ї/групи осіб, які проживають на території ТГ, для подолання життєвих труднощів, формування навичок позитивного батьківства для підвищення здатності доглядати, виховувати дитину в сім'ї; – розвиток мотивації та спроможності ТГ для організації волонтерської допомоги, активного включення громадян в життя ТГ; – зміцнення соціальної згуртованості у ТГ.</p>
---	---

Що стосується власне терміну «життєстійкість», то відносно міста та/або міського населення його асоціюють із поняттями «hardiness», «endurance» (витривалість, стійкість) та «resilience» (резильєнтність, життєстійкість, життєздатність). У першому випадку переважно йдеться про психологічний стан особистості, здатність психіки певної особи адаптуватися до складних життєвих ситуацій, стресу та змін, зберігаючи психологічну цілісність, здоров'я та ефективність. В такому аспекті стійкість базується на трьох компонентах: 1) інтересі до життя; 2) вірі у власну здатність впливати на події; 3) сприйнятті змін як досвіду.

Водночас, термін «резильєнтність», як психологічна життєстійкість, може поширюватися на різні соціальні системи, в тому числі й такі, як місто, міське середовище, міська громада. Тож, міську життєстійкість слід розглядати як здатність міських техно-, антропо- та екосистем, а також жителів міста ефективно функціонувати, адаптуватися і відновлюватися в умовах стресу міського середовища. Подібна властивість міської громади має базуватися на сукупності факторів, які забезпечують стабільність її життєдіяльності, стійкість до забруднення, обмеженого простору, високої температури, мілітарного впливу та кліматичних та/або психологічних змін:

особистісна стійкість – суб'єктивне визнання об'єктивних загальнолюдських цінностей, корисне мислення, правомірні діяння, співпраця, взяття відповідальності, збереження оптимізму, управління емоціями;

часова стійкість – розвиток стійкості не є чимось усталеним, це динамічний процес, який, має формуватися й розвиватися у часі та реагувати як на зовнішні так і на внутрішні виклики;

кризова стійкість – формування незламності, адаптування до стресу, знаходження ресурсів у СЖО;

екологічна стійкість – здатність протистояти, адаптуватися екологічним і кліматичним стресам мешканцями, урбоекологічними об'єктами (рослинний, тваринний світ, зелена інфраструктура);

структурна стійкість – балансування у міських районах мікрокліматичними зонами, що забезпечуватиме зниження впливу кліматичних піків;

соціальна стійкість - добробут мешканців через взаємодопомогу, довіру та ефективні соціальні послуги, забезпечення демографічної стабільності, соціального захисту та безпеки, соціального капіталу, соціальної адаптації та розвитку;

економічна стійкість – протистояння кризам (війна, пандемії), адаптація до змін, забезпечення сталого розвитку і якісних послуг для мешканців, диверсифікації бізнесу, партнерства влади та підприємців, безпекового та інвестиційного середовища;

ресурсна стійкість - забезпечення життєдіяльності, розвитку, ефективного управління людськими, фінансовими, інфраструктурними та природними ресурсами, стабілізації населення;

громадянська стійкість – збереження національної ідентичності, соціальної структури та її функціональності, поєднання свідомого громадянства, волонтерства та інтеграції в громаду;

безпекова стійкість – здатність міської громади, систем життєзабезпечення та органів управління не лише протистояти загрозам, а й швидко відновлюватися та адаптуватися до нових умов і стандартів ЄС щодо захисту цивільного населення громад [14];

інфраструктурна стійкість - забезпечення критичних послуг (водо-, тепло-, електропостачання) в умовах криз – впровадження малої генерації, використання альтернативних джерел енергії, модернізація об'єктів, що піддаються ризикам;

цифрова стійкість – захищеність міських систем управління від кібератак та розвиток сервісів для оперативного інформування населення про загрози;

суспільна стійкість - безбар'єрність та інклюзивність, створення середовища, доступного для всіх груп населення, включаючи людей з інвалідністю та літніх людей, що є критичним під час евакуації чи перебування в укриттях;

адміністративна стійкість – здатність органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) та міських служб функціонувати, адаптуватися та швидко відновлюватися після криз, забезпечуючи критичні

послуги, резервність інфраструктури, гнучке управління ризиками, залучення громади та ефективне планування;

волонтерська стійкість – здатність місцевої спільноти самоорганізовуватися, оперативно реагувати на кризові ситуації та долати їх завдяки безкорисливій, добровільній діяльності мешканців, забезпечувати соціальну підтримку, розвиток лідерства, взаємодопомогу та стабільність, особливо в умовах воєнного стану;

психологічна стійкість – наявність програм психологічної підтримки, ментального здоров'я та розвиток культури безпеки серед громадян, облаштування центрів життєстійкості, що надають безкоштовну психосоціальну підтримку для формування цієї навички.

Отже, «життєстійкість міста» («резильєнтність») є базовою категорією, до якої питання стійкості міської громади відносяться безпосередньо. З позиції автора резильєнтність міста спирається на три ключові складові: 1) стійкість міського управління; 2) стійкість міської інфраструктури; 3) стійкість міського населення. Саме остання складова, як уявляється, може і має бути забезпечена органами міського управління для захисту, тобто збереження стійкості населення міста. Лише «стійкі» мешканці забезпечуватимуть та/або братимуть участь у забезпеченні стійкості управління та інфраструктури міста. І навпаки – лише стійке місто та суб'єкти його управління можуть забезпечити стійкість населення міста. Ці процеси взаємопов'язані.

Наприклад, психологічна стійкість у міському середовищі, як сукупність рис особистості (відданість, контроль, готовність до викликів), дозволяють його мешканцям жити й діяти в умовах стресу, високої щільності населення та викликів міського життя. Вона діє як буфер, перетворюючи міські стресові фактори на можливості для зростання, покращуючи психічне здоров'я та підвищуючи стійкість. В свою чергу, висока життєстійкість корелює з кращим психічним здоров'ям, зменшенням тривожності, поліпшенням результатів роботи та сприяє вищому задоволенню життям. Тим самим стійка, витривала громада міста буде використовувати міське середовище, а не просто терпіти його. Цей психологічний ресурс має вирішальне значення для адаптації до швидкого темпу і часто вимогливого характеру сучасного міського життя особливо в умовах воєнного стану.

Крім того, як зазначає А. Кузишин [15], міська стійкість буває: а) реактивною, коли місто проводить заходи під час катастроф – як, наприклад, повеней – для порятунку життя та майна; б) проактивною, коли місто готується до можливої повені, будуючи додаткові водовідвідні споруди та впроваджуючи, до прикладу, концепцію «міста-губки»; в) рефлексивною, коли ведеться моніторинг уже застосованих заходів для запобігання катастрофам з покращеннями та розробкою нових моделей подолання можливих криз та їх наслідків.

Таким чином, СП з формування життєстійкості є одним із ключових інструментів підтримки людей у громадах під час війни та тривалих криз. Ця послуга не разова допомога, а постійна система підтримки, що допомагає людям справлятися з викликами, відновлювати внутрішні ресурси та зміцнювати здатність впоратися зі стресовими ситуаціями. Система працює через Центри життєстійкості – відкриті та безпечні простори в громадах, де люди можуть отримати допомогу у зручний для себе час. Послуги надають соціальні менеджери та фахівці соціальної сфери і доступні вони як індивідуально, так і для сімей та груп [16]. Тож, міська резильєнтність – це, у тому числі й навичка, яку можна та потрібно розвивати і на регіональному і на місцевому рівнях заради майбутнього України [17].

Наприклад, Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ, World Health Organization, WHO) досліджує різні аспекти громадського здоров'я, багато з яких мають особливе значення для міст. У 2001 р. ВООЗ визначила здорове місто як таке, що постійно створює та покращує своє фізичне та соціальне середовище і розширює ресурси громади, дозволяючи людям підтримувати один одного у виконанні всіх життєвих функцій і досягненні свого повного потенціалу. ВООЗ визначила 11 ключових характеристик здорового міста [18]: – чисте, безпечне та якісне фізичне середовище, включаючи хороше житло; – стабільна та стійка екосистема в довгостроковій перспективі; – сильна, підтримуюча та не експлуататорська спільнота; – високий рівень участі громадськості та контролю над рішеннями, що впливають на їхнє життя, здоров'я та добробут; – задоволення основних потреб, таких як їжа, вода, житло, дохід, безпека та робота, для всіх мешканців; – доступ до різноманітних вражень та ресурсів, що сприяють взаємодії та спілкуванню; – динамічна та інноваційна міська економіка; – заохочення зв'язку з минулим, а також з культурною та біологічною спадщиною мешканців міста та інших спільнот; – міський розвиток, що відповідає цим характеристикам та підсилює їх; – доступ до належних послуг у сфері охорони здоров'я та медичного обслуговування для всіх; – високий рівень здоров'я, що характеризується позитивним самопочуттям та низьким рівнем захворюваності.

Тож, до наведених вище видів міської стійкості, в аспекті взаємозв'язку ланки «здорове місто – стійке місто», слід додати й такі як: – демократична стійкість; – трудова стійкість; – продовольча

стійкість; – медична стійкість; – культурна стійкість; – біологічна стійкість.

Важливим етапом у розвитку інституту СП з формування життєстійкості в громадах міст України стало прийняття постанови КМУ про запуск нового ЕП з організації надання КСП з формування життєстійкості в громадах [19]. Проект розрахований на перше півріччя 2026 р. і передбачає: – активнішу роль ОМС у забезпеченні стабільності СП; – посилення функцій Національної соціальної сервісної служби (постанова КМУ від 26.08.2020 р. № 783); – чітке закріплення ролі Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю як замовника послуги (наказ Мінсоцполітики від 14.04.2011 № 129, у редакції наказу Мінсоцполітики від 10.09.2025 № 442-Н); – розвиток міжвідомчої співпраці з освітніми, реабілітаційними, правничими та іншими службами. У разі позитивних результатів ЕП з надання цієї КСП вона буде віднесена до СП загальнонаціонального значення.

Аналіз ініціатив і стандартів ЄС, спрямованих на забезпечення економічної безпеки та стійкості. Сучасна політика ЄС щодо сталого розвитку міст зосереджена на підвищенні якості життя, екологічного здоров'я та економічної стійкості міст за допомогою інтегрованих стратегій, спрямованих на досягнення кліматичної нейтральності, зменшення забруднення та впровадження принципів циркулярної економіки. Такі ключові документи, як Нова Лейпцизька хартія (*New Leipzig Charter*) та Програма ЄС для міст (*EU Agenda for Cities, 2021-2027/2028-2034*), сприяють сталому, інклюзивному та екологічному розвитку міст за допомогою фінансування в рамках політики згуртування. При цьому ключовими напрямками та ініціативами ЄС щодо економічної безпеки та стійкості міст є наступні:

Європейська міська ініціатива (*European Urban Initiative, далі - EUI*) – підтримує інноваційні, легко тиражовані рішення для міських викликів, зосереджуючись на озелененні та цифровій трансформації;

Угода та нагороди «Зелене місто» (*Green City Accord & Awards*) – такі ініціативи, як нагороди «Зелена столиця» та «Зелений листок», заохочують міста до поліпшення якості повітря, води та управління відходами;

Фінансування політики згуртування – щонайменше 8% ресурсів Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР, *European Regional Development Fund, ERDF*) виділяється на сталий розвиток міст;

Міська програма (порядок денний) для ЄС (*Урбаністичний порядок денний, Urban Agenda for the EU*) – посилює співпрацю між містами, державами-членами та Комісією для вирішення таких тематичних питань, як якість повітря, житло та бідність.

Основна їх спрямованість полягає у забезпеченні стійкості впродовж 2026 та наступних років для європейських міст у таких сферах: – кліматична стійкість – вуглецева нейтральність («net-zero»), реалізація стратегій, що відповідають Європейській зеленій угоді, включаючи зелену інфраструктуру та сталу мобільність; – соціальна стійкість – суспільна інклюзія, подолання міської нерівності та підвищення якості життя, особливо в районах з нижчим соціально-економічним статусом; – управлінська та цифрова стійкість – вдосконалення механізмів функціонування ОМС та використання цифрових інструментів для покращення управління містами; – самоврядна стійкість – політична рамка на 2021–2027 рр. та заплановані ініціативи на 2028–2034 рр. наголошують на «місцевому» підході («place-based», «за місцем розташування»), що дозволяє містам визначати власні стратегії розвитку.

Окрім цього, К. Войтовський, на основі аналізу текстів низки політичних рішень і документів, виявив такі ключові тренди і тенденції у сфері зміцнення безпеки і стійкості [20]: – перехід від ситуативних заходів реагування на виклики, загрози та ризики до системної підготовки та стратегічного передбачення; інституціоналізація стратегічного планування і формування стратегій стійкості; – посилення міжнародної, міжсекторальної та міжгалузевої співпраці для зміцнення стійкості, реалізація проактивного підходу до забезпечення національної та колективної безпеки і стійкості; – захист критично важливих об'єктів та інфраструктури у сферах енергетики, транспорту, постачання продовольства та води, а також цифрових мереж і фінансів; – загальносуспільний (*whole-of-society*) підхід до зміцнення громадської, місцевої та організаційної стійкості й підготовленості, що передбачає посилення стійкості громад, готовності системи охорони здоров'я, залучення громадянського суспільства тощо; – посилення уваги до освіти та підготовки кадрів – започаткування і розвиток навчальних програм, курсів з питань стійкості, розвиток відповідних спроможностей; – прийняття у 2025 р. низки ключових документів, спрямованих на посилення безпеки й стійкості (Робоча програма Єврокомісії на 2025 р. (*European Commission Work Programme 2025*); Європейська стратегія внутрішньої безпеки (*European Internal Security Strategy*), Стратегія стійкості водних ресурсів (водної стійкості) для Європи (*European Water Resilience Strategy*), Європейський океанський (океанічний) пакт (*European Ocean Pact*), Звіт про стратегічне прогнозування 2025: Стійкість 2.0 (*Strategic Foresight Report 2025: Resilience 2.0*), Висновки Європейської Ради від 23.10.2025 р.

(*European Council conclusions, 23 October 2025*), Керівні принципи щодо підвищення стійкості критично важливих об'єктів (*Commission Guidelines on the resilience of critical entities*), Комунікація Єврокомісії щодо Європейського щита демократії (*European Democracy Shield: Empowering Strong and Resilient Democracies*), Пакет «Цифровий omnibus» (*EU Digital Omnibus*), Комунікація Єврокомісії про посилення економічної безпеки Європи (*Strengthening EU economic security*). Усі зазначені документи наголошують на необхідності посилення міжсекторальної та міжгалузевої співпраці для зміцнення стійкості.

Також слід відмітити, що вперше в історії України два міста стануть учасниками програм Центру міської трансформації Давосу (*Davos Baukultur Alliance*) – ініціативи, що працює в межах Економічного форуму в Давосі та забезпечує доступ до найкращих світових практик, експертів, технологій і, що важливо, до нових інвестицій у відновлення міст України. Українські міські громади зможуть долучитися до програм: – *Pioneering Places* – спільна робота міст над реальними урбаністичними викликами разом з експертами Давосу; – *Investing in Quality* – фокус на якісні послуги, інфраструктуру, управління та людський капітал [21].

Таким чином, сучасна європейська урбаністична політика все більше набуває ознак не лише технічного, а й політичного інструменту, яким Україна має шанс користуватися як активний учасник трансформуючи їх у механізми повоєнного відновлення і розвитку міст. Аналіз нового міського порядку денного для ЄС, спрямованого на інтегроване управління містом, свідчить про актуальну можливість використати європейський досвід українськими міськими громадами в умовах воєнного стану щодо: – повоєнної стійкості – формування політики відбудови міст, яка буде зорієнтована не лише на фізичне відновлення старої міської інфраструктури, а на сталість, створення нового, якіснішого міського середовища, здатного протистояти майбутнім кризам, шляхом використання механізмів резервності, гнучкості, соціальної адаптивності, екологічних та енергоефективних рішень і технологій; – партисипативної стійкості – запровадження механізмів участі громад у плануванні міського простору через громадські слухання, петиції, бюджет участі, місцеві ініціативи та органи самоорганізації населення; – євроінтергаційної стійкості – використання сукупності європейських інструментів від загальноєвропейської програми територіального співробітництва URBACT [22] до EUI для залучення інвестицій і знань через мережі планування дій (*Action Planning Network*), передачі знань (*Transfer network*), передачі інновацій (*Innovative transfer network*).

Систематизація нормативно-правових актів України у сфері КСП з формування життєстійкості. За парламентською юридичною класифікацією підгалузь законодавства у сфері соціальної захищеності населення відноситься до галузі законодавства з питань соціального забезпечення та соціального страхування (соціального законодавства). При цьому інститут соціальних послуг у зазначеній підгалузі наразі формально ще не визначений, хоча сукупність НПА та їх окремих частин, які регулюють цю сферу однорідних суспільних відносин, свідчить про те, що цей інститут законодавства не тільки стрімко формується й розвивається, а має чіткі міжгалузеві ознаки. Зокрема, блок НПА, що регулює відносини із забезпечення психічної життєстійкості [23], відноситься до підгалузі лікувально-профілактичної допомоги населенню, що охоплюється галуззю законодавства про охорону здоров'я. Інший блок, яким регулюються відносини цивільного захисту населення, належить, згідно з тією ж класифікацією, до підгалузі з цивільної оборони та оборонних громадських організацій, яка в свою чергу є складовою законодавства про оборону (оборонного законодавства) [24].

Тож, інститут КСП з формування життєстійкості слід розглядати як міжгалузеву сукупність НПА та окремих приписів, які регулюють групу однорідних суспільних відносин, що виникають з приводу соціального, психічного та цивільного захисту ТГ в цілому та окремих її мешканців. При цьому, слід диференціювати категорії «стійкість громади (колективна)», «стійкість члена громади (особиста)», «стійкість ОМС (управлінська)», «стійкість території (територіальна)» та «стійкість ресурсів громади (власна ресурсна)». Проведена робота із систематизації НПА України у сфері КСП з формування життєстійкості представлена в таблиці (таблиця 3).

Таблиця 3

**Система законодавства України у сфері комплексної соціальної послуги
з формування життєстійкості в громадах міст України**

НПА	Зміст відносин, що регулюються
Законодавчий рівень	
закон про СП [13]	- основні організаційні та правові засади надання СП, спрямованих на профілактику СЖО, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків
Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»	- запобігання, мінімізація негативних наслідків та подолання СЖО сімей, дітей та молоді, посилення їхньої здатності до реалізації власного життєвого потенціалу
Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	- створення належних умов для життєзабезпечення ветеранів війни
Кодекс цивільного захисту України	- захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, пожеж та інших небезпечних подій
Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні» [23]	- профілактика або лікування психічних розладів, подолання СЖО, вирішення інших проблем, що стосуються психічного здоров'я, збереження і відновлення психічних функцій, працездатності та соціальної активності людини
перший (урядовий) підзаконний рівень	
постанова КМУ від 03.03.2020 № 177	- Типове положення про бюджетний (комунальний) заклад «Центр надання соціальних послуг»
постанова КМУ від 06.10.2021 № 1035	- державний контроль/моніторинг за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, СП та за дотриманням прав дітей
постанова КМУ від 07.03.2022 № 220	- надання гуманітарної та іншої допомоги цивільному населенню в умовах воєнного стану в Україні
постанова КМУ від 30.12.2022 № 1475	- соціальний захист громадян, які потрапили у СЖО
постанова КМУ від 30.03.2023 № 301	- узгодження дій центральних та місцевих ОБВ, ОМС з питань впровадження Всеукраїнської програми психічного здоров'я
постанова КМУ від 09.05.2023 № 470	- координаційні центри підтримки цивільного населення
постанова КМУ від 03.10.2023 № 1049	- механізм реалізації ЕП із запровадження КСП з формування життєстійкості
постанова КМУ від 22.12.2023 № 1352	- порядок використання коштів державного бюджету на розвиток системи СП
постанова КМУ від 23.01.2024 р. № 83	- організація діяльності та забезпечення функціонування центрів життєстійкості
розпорядження КМУ від 21.06.2024 № 572-р.	- план заходів на 2024-2026 рр. з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні
постанова КМУ від 17.01.2025 № 40	- спільний з ЮНІСЕФ проєкт стосовно надання фінансової допомоги у вигляді малих грантів для СП сім'ям з дітьми та дітям та/або послуги раннього втручання
постанова КМУ від 19.11.2025 № 1505	- реалізація ЕП з організації надання КСП з формування життєстійкості в ТГ
постанова КМУ від 14.01.2026 № 64	- порядок організації надання СП
проєкт постанови КМУ	- Перелік СП загальнонаціонального значення
другий (відомчий) підзаконний рівень	
наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579	- вимоги щодо утримання, облаштування та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту

наказ Мінсоцполітики від 23.06.2020 № 429	- Класифікатор СП України
наказ Мінсоцполітики від 23.12.2020 р. № 847	- Типовий договір про надання СП
наказ Мінсоцполітики від 31.07.2023 № 263-Н	- положення про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності ТГ у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей
наказ Мінсоцполітики від 13.10.2023 № 390-Н в редакції наказу від 20.01.2025 № 22-Н	- примірні форми документів та звітності для реалізації ЕП із запровадження КСП з формування життєстійкості
наказ Мінсоцполітики від 19.03.2025 № 138-Н	- перелік ТГ, районів у місті Києві, які братимуть участь в ЕП із запровадження КСП з формування життєстійкості
наказ Мінсоцполітики від 26.11.2025 № 191	- примірні форми документів та звітності для реалізації ЕП з організації надання КСП з формування життєстійкості в ТГ

Нарешті, зазначу, що аналіз сучасного поняття терміну «КСП з формування життєстійкості» дав підстави виокремити ще два види стійкості, що характеризують стан членів міської ТГ, як то:

родинна стійкість – здатність сім'ї як системи разом долати кризові ситуації, адаптуватися до нових умов, підтримувати одне одного та зберігати ментальне здоров'я під час стресу чи випробувань на основі взаємодопомоги, гнучкості, колективної турботи та спільного подолання труднощів для збереження цілісності родини;

життєва стійкість – здатність особистості ефективно долати стреси, адаптуватися до СЖО, травм та негараздів, швидко відновлюватися після них і продовжувати розвиватися, заснована на її комплексних психологічних ресурсах, що включають залученість, контроль, готовність до ризику та віру в себе.

Висновки. В підсумку проведеного дослідження можна зробити наступні узагальнення.

Проведено порівняльний аналіз понять «соціальна послуга», «соціальна послуга загальнонаціонального значення» та «комплексна соціальна послуга з формування життєстійкості» за змістом їх спрямування. Проведено розмежування термінів «hardiness», «endurance» та «resilience». У першому випадку переважно йдеться про психологічний стан особистості. Водночас, термін «резильєнтність», в розумінні життєстійкості, може поширюватися на різні соціальні системи, в тому числі й такі, як місто, міське середовище, міська громада. Тож, міську життєстійкість слід розглядати як здатність міських техно-, антропо- та екосистем, а також жителів міста ефективно функціонувати, адаптуватися і відновлюватися в умовах стресу міського середовища.

Аргументовано, що життєстійкість міської громади має базуватися на сукупності факторів, які забезпечують стабільність її життєдіяльності, стійкість до забруднення, обмеженого простору, високої температури, мілітарного впливу та кліматичних та/або психологічних змін, та охоплюють такі види стійкості як: – особистісна; – часова; – кризова; – екологічна; – структурна; – соціальна; – економічна; – ресурсна; – громадянська; – безпекова; – інфраструктурна; – цифрова; – суспільна; – адміністративна; – волонтерська; – психологічна.

Обґрунтовано, що «життєстійкість міста» («міська резильєнтність») є базовою категорією, до якої питання стійкості міської громади відносяться безпосередньо. З позиції автора резильєнтність міста спирається на три ключові складові: - стійкість міського управління; - стійкість міської інфраструктури; - стійкість міського населення. Саме остання складова, як уявляється, може і має бути забезпечена органами міського управління для захисту, тобто збереження стійкості населення міста. Лише «стійкі» мешканці забезпечуватимуть та/або братимуть участь у забезпеченні стійкості управління та інфраструктури міста. І навпаки – лише стійке місто та суб'єкти його управління можуть забезпечити стійкість населення міста. Ці процеси взаємопов'язані.

Виявлено, що основна спрямованість ініціатив і стандартів ЄС із забезпечення економічної безпеки та стійкості впродовж 2026 та наступних років для європейських міст націлена на такі сфери: – кліматична стійкість; – соціальна стійкість; – управлінська та цифрова стійкість; – політична стійкість. Аналіз нового міського порядку денного для ЄС, спрямованого на інтегроване управління містом, свідчить про актуальну можливість використати європейський досвід українськими міськими громадами в умовах воєнного стану щодо таких видів стійкості як: – повоєнна; – партисипативна; – євроінтергаційна.

Встановлено, що інститут законодавства про соціальні послуги у наразі формально не визначений у юридичній класифікації, хоча сукупність нормативно-правових актів та їх окремих частин,

які регулюють цю сферу суспільних відносин, свідчить про те, що він не тільки стрімко формується й розвивається, а має чіткі міжгалузеві ознаки. Останні проявляються в наявності приписів, що регулюють вказані відносини в межах актів соціального, оборонного законодавства та законодавства про охорону здоров'я.

Систематизовано законодавство України у сфері комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості в громадах міст України, представлене рівнями: а) законодавчим (соціальні послуги, соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю, соціальний захист ветеранів війни, цивільний захист, охорона психічного здоров'я); б) урядовим підзаконним (надання соціальних послуг, допомога цивільному населенню, соціальний захист громадян, центри життєстійкості, охорона психічного здоров'я); в) відомчим підзаконним (захисні споруди цивільного захисту, соціальні послуги – класифікатор, договори, структурні підрозділи, примірні форми документів).

Запропоновано два додаткові види стійкості, що характеризують стан членів міської громади, як то: а) родинна стійкість – здатність сім'ї як системи разом долати кризові ситуації, адаптуватися до нових умов, підтримувати одне одного та зберігати ментальне здоров'я під час стресу чи випробувань на основі взаємодопомоги, гнучкості, колективної турботи та спільного подолання труднощів для збереження цілісності родини; б) життєва стійкість – здатність особистості ефективно долати стреси, адаптуватися до СЖО, травм та негараздів, швидко відновлюватися після них і продовжувати розвиватися, заснована на її комплексних психологічних ресурсах, що включають залученість, контроль, готовність до ризику та віру в себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рекомендації з розбудови життєстійкості громад. *Міністерство соціальної політики України. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?»*. 2024. 96 с. URL: <https://povirusebe.org/sites/default/files/2024-11/rekomendacii12112024.pdf> (дата звернення: 12.02.2026).
2. 2025 deadliest year for civilians in Ukraine since 2022, UN human rights monitors find. *Human rights for everyone everywhere*. (12.01.2026). URL: https://ukraine.ohchr.org/en/2025-deadliest-year-for-civilians-in-Ukraine-since-2022-UN-human-rights-monitors-find?utm_source=pressrelease&utm_medium=email&utm_campaign=PoC-Dec2025 (дата звернення: 12.02.2026).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27.09.2021 № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text> (дата звернення: 12.02.2026).
4. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.11.2023 № 1025-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1025-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.02.2026).
5. Попело О.В., Кураш А.М. Механізм управління комунальним майном як фактор активізації соціальної послуги життєстійкості в умовах децентралізації та війни. *Проблеми економіки*. 2023. №4. С. 198–206. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-4-198-206>.
6. Єнгаличева І. Аналіз реалізації пілотного проекту із запровадження соціальної послуги з формування життєстійкості у територіальних громадах. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. Вип. 1(12). С. 291-297. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(12\).2024.305414](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(12).2024.305414).
7. Синчук С.М. Соціальні послуги та організаційно-правові форми їх надання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 84: ч. 2. С. 137-142. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.2.18>.
8. Актуальні проблеми соціальної роботи та соціального забезпечення у воєнний та повоєнний часи: колект. монографія / за наук. ред. А. Рижанової; *Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2025. 200 с.
9. Гаврилюк Ю.М. Надавачі соціальних послуг як суб'єкти системи надання соціальних послуг в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2025. Вип. 89: ч. 2. С. 115-121. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.2.16>.
10. Галушко О.І. Гарантування гідного рівня життя особи як принцип права соціального забезпечення: дис. на здоб. ступ. д-ра філософії з галузі знань 08 Право. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Львів, 2025. 210 с.
11. Кірін Р.С. Правове забезпечення комплексної резильєнтності міст України. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16657770>.
12. Кірін Р.С. Актуальні проблеми урбаністичного права: відкритість, цифровізація, резильєнтність: монографія / *НАН України. Державна установа «Інститут економіко-правових*

- досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України». Київ, Дніпро: Журфонд. 2026. 610 с. DOI: <https://doi.org/10.35668/978-617-14-0514-1>.
13. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 12.02.2026).
 14. Кірін Р.С., Пашенко О.А., Хоменко В.Л. Правовий режим підземного паркінгу-укриття в Україні: адаптація до стандартів ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026, № 1, ч. 1. С. 405-417. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.62>.
 15. Кузишин Анна. Міська стійкість: як міста адаптуються до викликів сьогодення. *Mistosite*. (14.03.2025). URL: <https://mistosite.org.ua/articles/miska-stiikist-iak-mista-adaptuiutsia-dovyklykiv-sohodennia> (дата звернення: 17.02.2026).
 16. Життєстійкість як основа підтримки громад: державна модель соціальної послуги. *Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України*. (12.12.2025). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zhyttestiikist-iak-osnova-pidtrymky-hromad-derzhavna-model-sotsialnoi-posluhy> (дата звернення: 17.02.2026).
 17. Кірін Р.С., Пашенко О.А., Хоменко В.Л. Правові засади національної стійкості: регіональний та місцевий рівні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2025. № 3 (88). С. 6-19. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2025.3.1>.
 18. Khanam M. Urban Psychology: How do Cities shape Human Psyche and Behaviour? *Medium*. (17.08.2024). URL: <https://medium.com/@madiha.arch20/urban-psychology-how-do-cities-shape-human-psyche-and-behaviour-98164aab2304> (дата звернення: 17.02.2026).
 19. Деякі питання реалізації експериментального проекту з організації надання комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості в територіальних громадах: постанова Кабінету Міністрів України від 19.11.2025 № 1505. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1505-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.02.2026).
 20. Войтовський К. Основні тенденції у сфері зміцнення безпеки і стійкості в провідних демократичних державах та альянсах світу у 2025 році. *Національний інститут стратегічних досліджень*. (29.01.2026). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/osnovni-tendentsiyi-u-sferi-zmitsnennya-bezpeky-i-stiukosti-v-providnykh> (дата звернення: 17.02.2026).
 21. Два українські міста вперше долучаються до програм Центру міської трансформації Давосу. *Delo.ua*. (25.01.2026). URL: <https://delo.ua/news/dva-ukrayinski-mista-vperse-dolucayutsya-do-program-centru-miskoyi-transformaciyi-davosu-458928/> (дата звернення: 17.02.2026).
 22. Угода про фінансування програми URBACT IV CCI 2021TC16FFIR001: міжнародний договір від 10.06.2025 (Угоду ратифіковано законом № 4413-IX від 01.05.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9a1_001-25#Text (дата звернення: 17.02.2026).
 23. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні: Закон України від 15.01.2025 № 4223-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text> (дата звернення: 17.02.2026).
 24. Кірін Р.С. Цифровізація цивільного захисту міського населення в умовах воєнного стану: правові аспекти. *Український політико-правовий дискурс*. 2026. № 19. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18469582>

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026